Babam Su'ymuş eskiden

Bizim köy kadınları vardı. Suyun serinliğini bilen ama ona hiçbir zaman yaklaşamamış, toprağın içinde yoğrula yoğrula bedenlerini ve seslerini aynı sabra alıştırmış kadınlar.

NURAY ASLAN-UHL, BERLİN

Babamın ömrünün ve sözcüklerinin izinde kavuştum oraya. Kalbim gibi, inleyişinden tanıdım toprağımı. Varto'yu ve köyümü… usul usul akan Xosan köyümü…

Toprağın kokusu ıslak bir ekmek gibi yükseliyordu; su sesinin hafif sisini yüzüme örtüp usulca yürüdüm. Her adımda geçmişin ayak sesleri vardı; rüzgâr, dağların arasında babamın sesini taşıyordu. Gözlerim, taşların arasına sinmiş bir zamana dokunur gibiydi.

Her taşın, her ağacın içinde bir anı, her anının içinde babamın gölgesi vardı. Ve ben, o gölgenin serinliğinde yeniden doğmuş gibiydim.

Varto'nun dağlarında zaman ağır akar. Kadınlar, toprağın sabrını çoraplarına işler; erkekler, terle yoğrulmuş alınlarında sessizliğin izini taşır.

Hepsi biraz toprak, biraz kader.

Bizim köy kadınları vardı. Suyun serinliğini bilen ama ona hiçbir zaman yaklaşamamış, toprağın içinde yoğrula yoğrula bedenlerini ve seslerini aynı sabra alıştırmış kadınlar. Toprak boyasıyla örülmüş çorapların içinde, sıcaklığı değil, dayanmayı öğrenmiş ayaklar taşırlardı. Yün dizlerine kadar değil, ömürlerinin tam ortasına kadar sarılmış gibiydi. Soğuğu ayırt etmeyi çoktan bırakmışlardı, çünkü üşümek onlar için geçici bir hâl değil, zamanla içselleştirilmiş bir yazgıydı. Çiçekli fistanlar giyerlerdi; renkleri vardı ama o renklerin içinden geçen sevinç çoktan çekilmişti. Kırmızılar, morlar, sarılar yerli yerindeydi; eksik olan, o renklerin taşıması gereken hafiflikti. Yakasız bedenlerini, başörtülerinin düğümüyle değil, yılların öğrettiği bir alışkanlıkla kapatırlardı. Saçları, güngörmüş ama gül görmemişti; her tel, örtünün altında saklanan bir sır gibi sessizce durur, yüzyıllardır devredilen bir mahremiyet anlayışının parçası olurdu. Bedenlerini saklarken aslında dünyayı kendilerinden sakladıklarını fark etmezlerdi. Dolgun kollarını, bir ömür sağılmış göğüslerine siper eder gibi tutarlardı; bu, yalnızca bir utanma hâli değil, aynı zamanda korunma isteğiydi. Sanki biri biraz daha bakarsa, içlerinden bir şey daha eksilecekmiş gibi davranırlardı. Büyük bir mahcubiyetle, küçük dünyalarını omuzlarına almış, bedenlerine örtünmüş gibiydiler. Her biri, kendi sınırlarını kendi gövdesiyle çizmişti. Ellerine bakınca bunu daha iyi anladım. Kil rengi, şişkin, anahtar gibi elleri vardı; nice kapının kilidini çevirmiş, nice kapının önünde durmuş ama hiçbir kapıyı kendileri için açamamış eller. Yıllanmış pişmanlıklarını, bastırılmış acılarını yaşlı kapıların kilidinde çevirmişlerdi belki ama anahtar sesi hiçbir zaman onları dinlememişti. Ne kendileri açılmıştı, ne de kapıları. Hayat, hep bir eşikte durmuştu. Penceresiz evlerin içinde, ışık değil alışılmış bir karanlık vardı. O evler, gözden ırak ama gönle yakın acılarıyla duruyordu; kadınların alınlarında yazılı olan yaralar okunacak kadar belirgin olurdu ama kimse durup okumazdı. Adresi belli, iyileşmez yaraların içinde yaşlanırlardı. Bedenlerine ve ruhlarına küskün, çoğu zaman kalplerine yabancı, dualı-duasız, niyetli-niyetsiz çocuklar doğurmuş, büyütmüş, hayatı kendi içlerinden eksilterek çoğaltmış kadınlardı bunlar.

Ve ben, babamın izinde yürürken, her taşta, her rüzgârda onun sesini duyarım. Su gibi akmış, iz bırakarak gitmiş ama benden kalan her şeyde hâlâ o akar.

Bizim köy erkekleri vardı. Kadınların içlerine doğru çöktüğü hayatı, onlar dışlarına doğru sertleştirerek taşımıştı. Aynı toprağın başka bir yüzü gibiydiler; daha pürüzlü, daha suskun ve konuşmayı çoktan bırakmış. Hayatla aralarındaki mesafe, zamanla bir alışkanlığa dönüşmüş, yakın durmak yerine dayanmayı öğrenmişlerdi. Örgü çorapların içine sıkıştırılmış şalvarlar, her gün giyilen ama hiç benimsenmeyen beyaz gömlekler üstlerinde. Gömleklerin beyazlığı temizlikten çok tekrarın rengiydi; her sabah aynı şekilde giyilip, akşama doğru aynı yorgunlukla çıkarılırdı. Yakalar boğazlarına kadar iliklenirdi; sanki çözülürse içlerinden taşacak sözler varmış gibi ya da ilikli durmazsa dağılacak bir düzen tutturulmuş gibi. O düğmeler, söylenmemiş cümlelerin yerini tutardı. Ellerine bakınca, neyle yaşadıklarını anlamak mümkündü. Güneşte yanmış, toprakta pişmiş, tutmayı bilen ama okşamayı zamanla unutmuş ellerdi bunlar. Yorgunluk, o ellerde gelip geçen bir hâl değil, yerleşmiş bir kimlikti. Parmak aralarına sinmiş toprak, kolay kolay çıkmaz; yılların bıraktığı iz, suyla bile hemen silinmezdi. Başlarına geçirdikleri kasketler, yalnızca güneşten korunmak için değildi. Biraz da gökyüzünden saklanmak ister gibiydiler; yukarıya bakmayı bırakalı çok olmuştu çünkü. Kasketlerin rengi, kirli kahverengiyle toprak arasında gidip gelen tonlardaydı; baktıkça ayırt edilmesi zor, birbirine benzeyen renkler. Zaman, onları yalnızca yaşlandırmamış, aynı renge de boyamıştı. Yüzlerinde aceleyle gelmiş bir yaşlanma yoktu; tam tersine, ağır ağır, eksiksiz çalışmış bir zaman vardı. Birkaç günlük sakallar, özenle taranmış bıyıklar, siyahın içine düşmüş beyaz saçlar… Hepsi, yılların ihmal etmeden bıraktığı izlerdi. Gözleri vardı ama bakmıyorlardı; uzaklara kayıtlıydı hepsi. Yakına bakmak, fazla hatırlamak demekti belki; hatırlamaksa yorucuydu. Kadınlar küçük dünyalarını bedenlerine örtünerek taşımıştı; erkekler ise bütün bir dünyayı sırtlarına almış gibi yürüyordu. Ama ikisi de aynı yerden yorulmuştu. Aynı toprak, aynı

soğuk, aynı suskunluk onları birbirine benzetmişti. Onlara bakarken, bir zamanlar genç olduklarını düşünmekte zorlandım. Sanki doğdukları günden beri bugünkü hâllerine benziyorlardı; doğumları, ömürleri ve ölümleri birbirine yakın durmuş, aralarında belirgin bir ayrım bırakmamıştı. Evlerin kapılarına, kilimlerine ve türkülere benzer bir hâl almışlardı; insanlıktan çok, yaşanmışlığa benzeyen bir hâl. Babam, işte bu erkeklerin arasından geçmişti. Ne onlar gibi sertleşmişti ne de tamamen kaybolmuştu; su gibi, dokunduğu yerde iz bırakarak ama bağırmadan.

Babamın memleket sevgisi söze gelmezdi; içte durur, sustukça ağırlaşırdı. Giderken ardına bakmazdı, çünkü bakmak kalbi geri çağırırdı; göç, onun bedenini alıp götürürken içindeki toprağı yerinden oynatamazdı.

Gittiğimiz yerlerde toprağa mesafeli, insana yakındı. Kimseyi aceleyle sevmezdi; ama eksik de bırakmazdı. Bir yüz, bir ses, bazen ona memleketi hatırlatırdı; o an susar, o suskunluğun içinde kalırdı.

Özlemi konuşarak büyütmedi. Taşıdı. Bazı sevgiler söylenmez; insanın yürüyüşüne karışır. Babam memleketi insan gibi severdi; bağırmadan, sahiplenmeden ama eksiltmeden.

Babam, memleketi gibi insanı da su gibi sevdi; sessizce ama eksilmeden.

Babam orada, orta yerde, ömrünün son cümlesinde duruyor.

Harf harf üşüyorum… Babamın dokunduğu ve diktiği her yerden sökülüyorum.

Hangi terzi dikebilir ki beni?

O gün zaman, bir yerinden kırıldı. İçine düştüm. Ne tam içindeydim olan bitenin, ne de dışında. Herkes duruyordu; ben içimde yürüyordum. Sesler vardı ama bana değmiyordu. Toprak vuruluyor, bir şey kapanıyordu; ben, kapananın ne olduğunu bilmiyordum. Sis, gözümle dünya arasına girdi. Babam oradaydı. Ama *"orada"* dediğim yer sabit değildi. Bir an tabut, bir an su. Ölümle su aynı renge bürünmüştü. İkisi de sessizdi. İkisi de geri vermiyordu. İçimde bir yer çöktü. Acı, birden gelmedi. Yayıldı. Suyun altından geçen soğuk gibi. Elimi avucuma bastırdım. Canım yansın istedim; çünkü acı gerçektir. Ama acı bile yumuşaktı. İçimde bir dalga yayıldı. Babam su'ymuş eskiden… şimdi o suyun dibi karıştı. Dibi görünmeyen bir yer açıldı içimde; acı, oraya yerleşti. Kuşlar yoktu. Gökyüzü vardı. Acı da öyleydi: bağırmıyordu ama her yerdeydi.

Bir rüya görüyorum sanki. Rüya bu ya; ölüm mahallini terk edip, baba-kız el ele kavuştuğumuz geçmişimize yürüyoruz. Coşkuluyuz ve rüzgârdan hafifiz. Babamın cenaze töreninde değiliz sanki. Yanlış bir günde, yanlış bir yerdeyiz. Arkamıza ve mezara bakmadan yaşlılığını ve yaralarını alıp uzaklara kaçmışız...

Gökyüzü toprağa biraz daha eğiliyor; sis, her şeyin üstüne aynı mesafeden dokunuyor. Uzun yıllar gelemediğim sıla toprağımda, göz göze geldiğimiz dağların eteğinde şifasızım şimdi. Hatıralarımızı beraberce toplamak için çok geç artık. Ama rüzgar her estiğinde seni bana yeniden kavuşturacak. Sensizlik giderek rüzgarımı azaltıyor. O günden bu güne artık kuşlar geri dönmüyor. Gökyüzü toprağın üstüne eğiliyor.

Babası ölünce içi görünüyor insanın... İçinin karanlığı da.

Su susmuyor. Babam artık bir yerde değil; bir hâlde duruyor. Ben yürüdükçe o da benimle geliyor; su gibi, sessizce.